

לוי אשכול - בראש מפעל ההתיישבות

בהנהלת הסוכנות היהודית

הקמתה של ועדת X ותנועת המרי העברי ב-1945 גררה את ממשלת המנדט הבריטי לפעולות להצרת פעילותה של הנהגת היישוב. בעקבות מעצרו של בכירי המוסדות הלאומיים ביוני 1946 ("השבת השחורה") בחר ראש מחלקת ההתיישבות של הסוכנות היהודית אליעזר קפלן להאריך את שהותו באירופה, כאשר אשכול נתמנה לממלא מקומו בארץ ושימש בתפקיד בתקופה קשה זו של היישוב.

שנתיים לאחר מכן, בספטמבר 1948 נבחר אשכול לראש מחלקת ההתיישבות של הסוכנות היהודית ולחבר הנהלתה. בתפקיד זה כיהן עד 1963 ובמקביל לו המשיך ושימש עד 1951 כמנהל-שותף בחברת מקורות וכן בתפקידים שונים נוספים: גזבר הסוכנות היהודית (1949-1952), שר החקלאות והפיתוח (1951-1952), חבר הכנסת (1951-1963) ושר האוצר (1952-1963).

עם הקמת המדינה נקבעה חלוקת עבודה בין הסוכנות היהודית וממשלת ישראל לפיה ניתנה בידי הסוכנות הדאגה ליישובים בתקופת הקמתם ועד לביסוסם הכלכלי, אז יועברו לאחריות השלטון המרכזי.

ב-15 שנות כהונתו בראש מחלקת ההתיישבות התווה אשכול את מפת ההתיישבות, תוך התחשבות בצרכי הביטחון, יישוב הארץ והצרכים החקלאיים. שיקולים אלו לוו בדיונים מדיניים להכרעה בנושאים דוגמת שאלת הטיפול בכפרים שניטשו במהלך המלחמה ובשדות החקלאיים שעמדו ללא דורש.

בארבע השנים הראשונות לכהונתו לבדן, אשכול ליווה בפועל את הקמתם של כ-370

יישובים. תכניות הפיתוח הותוו במחלקת ההתיישבות ובתש"ט נכללו בתכנית המוצעת הקמתם של 96 יישובים חדשים; בפועל הוקמו 99. ב-1950 יזמה המחלקה תכנית חומש ליישובן של שבעים אלף משפחות ובתוך כך ביקש אשכול לקדם את חיטול מחנות העולים הארעיים והחלפתם במעברות (אשר הוקמו כשיכוני עולים בסמוך לנקודות יישוב מבוססות, בהן תתאפשר קליטת העולים בדרך קבע ובתפקידים יצרניים). לצד התנופה הגדולה במפעל העלייה לארץ, בתפקידו המקביל כגזבר הסוכנות נשא אשכול גם בנטל הכלכלי של מפעל העלייה וביקש לתת תחילה עדיפות לאוכלוסיות הנתונות בסכנה בארצות המוצא.

ב-1955, עם התחדשות גלי העלייה יזם אשכול את מפעל ההתיישבות בחבל לכיש, בחבל עדולם ובמקומות אחרים.

דיאגו יוסמן

במשרדי החקלאות והפיתוח

ב-1951 נבחר אשכול מטעם מפלגת פועלי ארץ ישראל לכנסת השנייה ומונה לשר החקלאות והפיתוח. את המשרד הוא הנהיג בתקופת בצורת חמורה ובעקבותיה ביקש לצמצם את התלות בגשמים ולהגדיל את שטחי השלחין. בתשעת חודשי כהונתו במשרד הוביל בהצלחה מילווה לשכלול כלי העיבוד וההשקיה של ענף הפרדסנות ומילווה להקמתם של בתי אריזה משוכללים. במשותף עם שר האוצר אליעזר קפלן הקים קרן ממשלתית להבטחת מחירי

ארכיון יד לוי אשכול

יסוד מינימלים לירקות. ענף ההדרים קודם גם הוא על ידי הלוואות ממשלתיות שאיפשרו הרחבת המטעים בארבעים אלף דונם.

בעקבות מחלתו של שר האוצר קפלן, ביוני 1952 סיים את תפקידו במשרד החקלאות ועבר לשמש כשר האוצר. אשכול עזב את תפקידו כגזבר הסוכנות היהודית ובמספר חברות בהן היה מעורב, לרבות מקורות. בתפקידו כשר הפיתוח המשיך שנה נוספת.